

*Дарина Шозда,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Науковий керівник: **Вікторія Степаненко**,
*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК ЦІННІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ

Постановка проблеми. Поняття «інклюзія» в Україні не є новим. Соціально-економічний стан, у якому перебуває наша країна, загострив питання надання якісного проживання, пересування, освіти осіб з обмеженими можливостями, враховуючи те, що через погіршення умов життя та безпеки кількість вразливих категорій населення значно збільшилася. Безбар'єрність виступає основною цінністю, що сприяє соціальній інклюзії, забезпечує доступ для людей з інвалідністю до всіх сфер життя.

Виклад основного матеріалу. Соціальна інклюзія та безбар'єрність привертають увагу вчених з різних галузей наукового знання. Питання працевлаштування осіб з інвалідністю, труднощі їх адаптації та інтеграції в соціум досліджували О. Безпалько, Н. Мирошніченко, Л. Остролуцька, О. Полозюк [3], М. Півторак, Н. Пасічник, О. Цвид-Гром, О. Хомчук, Я. Новак [5] та ін. Проблемні аспекти роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, створення безбар'єрного інклюзивного простору в освіті аналізували О. Главацька, Н. Горішна, Г. Слозанська [2], С. Зубченко, Ю. Каплан, Ю. Тищенко [6] та ін.

Аналіз цих та інших праць засвідчив, що на сьогоднішній день одним із напрямів соціальної політики в Україні є інтеграція осіб з інвалідністю в соціальний простір, створення сприятливих та комфортних умов життєдіяльності, забезпечення безпечного та безперешкодного життєвого й освітнього простору, відкритого та зручного доступу до соціальних благ і соціальної інфраструктури. Більшість соціальних програм за цим напрямом спрямовані на створення умов для фізичної реабілітації і соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, забезпечення рівності прав на повноцінне життя в суспільстві. Реалізація відповідного напрямку потребує форматування безбар'єрності середовища життєдіяльності та освіти відповідно до вимог і принципів дизайнерської універсалізації об'єктів громадського обслуговування, відкритості загальнодоступних соціальних просторів [4].

Попри те, що в Україні відбулися суттєві зрушення, які стосуються аспекту соціальної інклюзії, безбар'єрність середовища все ще перебуває на етапі формування, наявні проблеми щодо створення необхідних умов експлуатації об'єктів житлового і громадського призначення, але перші кроки за цим напрямом вже зроблені [1; 6].

Поняття «безбар'єрність» виходить далеко за кордони фізичної доступності та охоплює моральний, соціальний, психологічний та економічний та інші аспекти. Поряд з цим терміном також зустрічаємо такі дефініції: «доступність»; «універсальний дизайн»; «приспосована архітектура»; «інклюзивне планування»; «безперешкодний доступ» та ін. Безбар'єрність, як основна цінність інклюзії, передбачає створення умов, за яких кожна людина незалежно від своїх фізичних, сенсорних, когнітивних чи інших індивідуальних особливостей, має рівний доступ до всіх сфер життя суспільства [1].

Слід зауважити, що поняття «соціальна інклюзія» і «безбар'єрність» доволі часто розглядаються в контексті роботи з людьми з інвалідністю, представниками маломобільних груп. Однак, якщо спиратися на зарубіжний досвід, то такий підхід є дещо звуженим. У європейській і світовій практиці провідних країн напрями політики щодо інклюзії та безбар'єрності є набагато ширшими, що передбачає залучення до цільових груп не тільки осіб з інвалідністю, а й людей старшого віку, дітей, що залишилися без батьківського піклування, обдарованих дітей та молодь, вимушено перемішених осіб та інших вразливих категорій населення, які зазнали соціального виключення.

На сьогоднішній день українське суспільство стикається з комплексом викликів, пов'язаних з проблемами щодо можливості повноцінного, безбар'єрного доступу до освіти, зайнятості, отримання адміністративних послуг держави, залишається актуальними питання формування безперешкодного життєвого середовища у публічному просторі, доступу до інфраструктурних об'єктів, нормативно-правового регулювання цього процесу.

Як перспективний напрям розглядається збільшення державних та приватних інвестицій у створення безбар'єрної інфраструктури в контексті концепції, спрямованої на створення нових стандартів для суспільства без обмежень, або питань, які стосуються реконструкції старих будівель, транспортних засобів та реформи освіти [6].

Висновки. Отже, реалізація безбар'єрності вимагає комплексного підходу та співпраці держави, громадських організацій, бізнесу та суспільства в цілому. Важливо пам'ятати, що безбар'єрність формує в суспільстві нові цінності, зокрема толерантність та повагу до кожної особистості, зменшує стигму щодо людей з інвалідністю та інших соціально важливих груп.

Список використаних джерел:

1. Вайнола Р. Безбар'єрне середовище закладу освіти як умова інтеграції дітей з інвалідністю. *Післядипломна освіта в Україні*. 2018. 104 –106.
2. Інклюзія в дії: стратегії впровадження в Україні та світі: колективна монографія / О. Главацька, Н. Горішна, Г. Слозанська та ін. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. 326 с.
3. Профорієнтація молоді з інвалідністю: метод. матер. до тренінгу / О. Безпалько, Н. Мирошніченко, Л. Остролуцька, О. Полозюк. Київ : ТОВ «Вольф», 2009. 148 с.

4. Савінова Н. В., Чуйко О. А. Основні етапи розбудов безбар'єрного освітнього середовища в Україні. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 70. Т. 1. С. 63–67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.1.12>

5. Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю в контексті освітньої діяльності ВНЗ: монографія / За заг. ред. Я. В. Новака. Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2018. 211 с.

6. Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналіт. доп. / С. О. Зубченко, Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 24 с.

*Іван Штефан,
здобувач третього рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Науковий керівник: **Руслан Жиленко**,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ЗМІНИ ОПЕРАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Організації громадянського суспільства традиційно відіграють важливу роль у наданні соціальних послуг в західному регіоні країни. Свого часу саме вони стали ініціаторами нових та реформування існуючих послуг для різних категорій населення. У цьому контексті варто згадати запровадження сімейних форм виховання для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, деінституалізацію у низці сфер соціальної роботи тощо. Проте їхня роль не обмежується інноваціями та їхньою апробацією. Важливою функцією організацій громадянського суспільства стало свого роду закриття прогалин в існуючій формальній системі соціальній послуг для населення. Особливо виразно це проявляється у Карпатському регіоні з його віддаленими, гірськими, малими населеними пунктами та притаманними їм специфічними соціальними потребами. Завдяки властивим їм інституційним особливостям, організації громадянського суспільства є краще адаптованими до свого операційного середовища, що і робить їх спроможними більш швидко, вчасно та часто ефективніше задовольняти потреби своїх клієнтів. Водночас, слід зазначити, що повномасштабна війна спричинила карколомні зміни в цьому операційному середовищі. Вони зумовлені цілим рядом відмінних, та раніше слабо пов'язаних між собою, причин. Війна не тільки стала ключовим